

Andrzej Ładyżyński

Uniwersytet Wrocławski
ORCID 0000-0001-7455-4223

Aleksandra Aszkiełowicz

Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna w Brzegu
ORCID 0000-0001-5414-6652

**Od poradnictwa do poradownictwa.
Dorobek teoretyczny
i obszary badawcze subdyscypliny**

Wstęp

Truizmem jest twierdzenie, że proces udzielania pomocy jest tak stary jak ludzkość. Od zarania dziejów ludzie szukali odpowiedzi na pytania kim są, co przyniesie przyszłość, jak się odnaleźć w niepewnych czasach, jak żyć. Pytali wróżbitów, szamanów, słuchali proroków; radzili się współplemieńców, znajomych, sąsiadów, przyjaciół, członków rodziny; wreszcie zaczęli korzystać z usług psychiatrów, psychoterapeutów, doradców. Od pomocy udzielanej w sposób spontaniczny i nieprofesjonalny, człowiek doszedł do miejsca, w którym niesiona jest w postaci poradnictwa, doradztwa, konsultacji, terapii. Ta cienka granica pomiędzy zawodowym udzielaniem pomocy, a profesjonalizacją pomagania, może być uznana za moment, w którym zaczęła kształtować się wiedza poradownicza. To przejście jest przejściem od praktyki do teorii; od poradnictwa do poradownictwa.

Z chwilą, gdy powstały instytucje koncentrujące swoje działania na niesieniu pomocy i wspieraniu innych, pojawiły się badania nad tą nowo tworzoną praktyką poradniczą oraz próby syntezy refleksji naukowych. Pojawiło się też społeczne oczekiwanie i zapotrzebowanie na wyniki prowadzonych badań nad poradnictwem. Przyjmuje się, że rozwój badań nad praktyką poradnictwa i początek tworzenia wiedzy poradowniczej przypada na początek XX w. Badania te są zatem młode. Są także niejednorodne

i nieustannie „dziejące się”¹. Magdalena Piorunek uważa, że współcześnie coraz szersze kręgi społeczne poszukują porady, wsparcia i pomocy a „poradnictwo wpisało się w horyzont przemian społeczno-edukacyjnych XX i początku XXI wieku”².

Poradnictwo to fenomen, który może zadziwić niedookreślonością i niejednoznacznością. Sytuuje się bowiem w obszarze pomocy, wsparcia i jak mówi Elżbieta Siarkiewicz, „który zwykliśmy traktować jako źródło odpowiedzi na najbardziej kłopotliwe pytania, źródło skutecznych propozycji rozwiązań”³. Autorka wskazuje na niejednoznaczności związane z władzą, czasem, przestrzenią oraz cielesnością człowieka.

Poradnictwo można rozpatrywać na szerokim kontinuum – od codziennego działania życzliwych osób, aż do wyspecjalizowanej aktywności instytucjonalnej. W najogólniejszym zarysie poradnictwo jest zjawiskiem, faktem, procesem, który można wyrazić wzorem: udzielanie porady – otrzymywanie porady. Próby opisu tegoż procesu mogą być podejmowane z różnych pozycji teoretycznych i metodologicznych, przy zastosowaniu praw i prawidłowości zaczerpniętych z różnych dyscyplin naukowych⁴.

Pomimo wielu prób podejmowanych przez badaczy na całym świecie, do tej pory nie udało się opracować jednej, uniwersalnej definicji poradnictwa. Colin Feltham proponuje uznać poradnictwo za opartą na rozmowie (słuchaniu i mówieniu) metodę odniesienia się do psychologicznych i psychosomatycznych problemów i do zmiany, takich jak głębokie, przedłużające się ludzkie cierpienie, dylematy sytuacyjne, kryzysy i potrzeby rozwojowe, a także dążenia w kierunku realizacji potencjału jednostki. Terapie psychologiczne zdaniem C. Felthama oddziałują przeważnie bez użycia leków, mogą koncentrować się nie tylko na zdrowiu psychicznym, ale także na duchowych, filozoficznych, społecznych i innych aspektach życia⁵.

¹ E. Siarkiewicz, *Przesłonięte obszary poradnictwa. Realia – aluzje – ambiwalencje*, Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra 2010, s. 13.

² M. Piorunek, *Poradnictwo. Wokół kwestii rudymentalnych*, w: (red.) E. Zierkiewicz, V. Drabik-Podgórna, *Poradnictwo w kulturze indywidualizmu*, Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocław 2010, s. 59.

³ E. Siarkiewicz, *Różne oblicza niejednoznaczności poradnictwa*, w: (red.) E. Siarkiewicz, *Niejednoznaczność poradnictwa*. Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra 2004, s. 17.

⁴ A. Kargulowa *Trzydzieści pięć lat poradnictwa. Zmiany w postrzeganiu poradnictwa rodzinnego*, w: (red.) E. Czerka-Fortuna, K. Kmita-Zaniewska, A. Zbierzchowska, *Zasoby rodziny. Wychowanie, poradnictwo, praca socjalna*, Wydawnictwo Naukowe Katedra, Gdańsk 2016, s. 22.

⁵ C. Feltham, I. Horton, *Psychoterapia i poradnictwo. Problemy pacjentów. Modele terapeutyczne. Rodzaje interwencji*, GWP, Sopot 2019, s. 43.

Od poradnictwa do poradoznawstwa

Poradnictwo stanowi kategorię działań sformalizowanych oraz zinstytucjonalizowanych. Nie wyklucza aktywności o charakterze nieformalnym. Zawsze jednak wiąże się z intencją świadczenia pomocy⁶. Stanowi szczególną formę pomocy socjalnej, polegającej na przejściu z jednego systemu wiedzy na inny z przypuszczeniem o jego większej użyteczności dla rozwiązania określonego problemu lub pozwalającego na jego bardziej adekwatną definicję⁷. Jego analiza w kategoriach teoretycznych możliwa jest na trzech poziomach, jako⁸:

- kategorii relacji indywidualnej wspomagającego ze wspomagającym,
- formy działalności społecznej powiązanej z edukacją,
- subsystemu nieformalnych sieci wsparcia społecznego oraz instytucji społecznych.

Termin „poradoznawstwo” został wprowadzony przez Alicję Kargulową, która prowadząc badania nad poradnictwem zauważyła, że mianem „poradnictwo” określano zarówno pewną praktykę, jak i jej opisy, sposoby rozumienia, pojawiające się pytania problemowe oraz próby wyjaśniania zjawisk zachodzących w poradnictwie, podejmowania namysłu czyli tworzenia zrębów naukowych tego obszaru wiedzy. Poradoznawstwo ma zatem oznaczać „pewną refleksję, koncepcję, teorię czy naukę w odróżnieniu od „poradnictwa” zarezerwowanego dla praktyki. Związek poradnictwa i poradoznawstwa jest więc taki, jak: wychowania i pedagogiki; uczenia się dorosłych i andragogiki; języka i językoznawstwa”⁹. Poradoznawstwo zatem może być rozumiane jako:

- zbiór instytucji i piśmiennictwo naukowe,
- wiedza poradoznawcza, będąca wiedzą opisową i eksplikacyjną, aktywnie konstruowaną w procesie badania i refleksyjnego uprawiania poradnictwa,
- przechowywanie i dystrybucja wiedzy poradoznawczej, od których zależy rozwój dyscypliny i jej rola społeczna¹⁰.

⁶ M. Piorunek, *Poradnictwo. Wokół kwestii rudymentalnych...*, dz. cyt., s. 65.

⁷ K. Frieszke, *Paradoksy doradzania*, w: (red.) E. Siarkiewicz., *Niejednoznaczność poradnictwa*. Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra 2004, s. 69.

⁸ M. Piorunek, *Poradnictwo. Wokół kwestii rudymentalnych...*, dz. cyt., s. 65.

⁹ A. Kargulowa, *O teorii i praktyce poradnictwa. Odmiany poradoznawczego dyskursu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005, s. 15-16.

¹⁰ Tamże, s. 16-36.

Naukom społecznym przypisywano głównie funkcje nauk praktycznych, w związku z tym pierwszym i podstawowym zadaniem poradownictwa miał być nie tylko opis i analiza tych sfer rzeczywistości społecznej, w którą angażowało się poradnictwo, inicjując działania naprawcze, kompensacyjne, wzmacniające, optymalizujące, ale i opracowanie dyrektyw odnośnie do zwiększenia skutków tego zaangażowania. Stąd ważnym zadaniem poradownictwa było opracowywanie wskazań i zaleceń co do sposobu uprawiania samego poradnictwa. Za pierwsze zadania poradownictwa jako nauki praktycznej przyjęto¹¹:

- rejestrację faktów z zakresu poradnictwa, a tym samym uchwycenie trendów i zmian w obrębie tego zjawiska, widocznych zarówno w postaci organizowania instytucji poradniczych, jak i w zachowaniach ludzi korzystających z poradnictwa;
- dopracowanie celów poradnictwa;
- wypracowanie obserwowalnych wskaźników i zdefiniowanie wartości, o jakie chodzi przy organizowaniu poradnictwa.

W początkach rozwoju poradownictwa można mówić o nim jako o nauce praktycznej w podwójnym tego słowa znaczeniu. Poradownictwo opisywało praktykę – poradnictwo – jako działanie społeczne, służące udoskonalaniu innych działań i jako system instytucji poradniczych. Przedstawiało rzeczywistość społeczną w „pozaparadniczym” obszarze, który wiązał się z poradnictwem. Traktując poradownictwo jako naukę praktyczną Henryk Kaja pisał, że „poradnictwo pomyślane jest: po pierwsze jako nauka praktyczna o wyróżnionych założeniach teoretycznych natury interdyscyplinarnej. Po drugie – poradnictwo to zakłada, że każdy problem jest wypadkową życia i że doradzając w jakimkolwiek problemie, należy podjąć doradztwo specyficzne (specjalistyczne), najczęściej stosowane i jednocześnie doradztwo ogólne, którego istota sprowadza się do uwzględnienia w poradzie wszystkich zauważonych związków, jakie wiążą problem ten z przebiegiem życia tworzącego jego syntezę”¹².

Chcąc syntetycznie określić poradnictwo, jego specyfikę i tożsamość, należałoby za A. Kargulową przytoczyć następujące stwierdzenia¹³:

¹¹ Tamże, s. 29.

¹² H. Kaja, *Założenia teoretyczne poradnictwa życia*, w: (red.) A. Kargulowa, M. Jędrzejczak, *Rola poradnictwa i doradztwa w optymalizowaniu rozwoju osobowości i podnoszeniu kultury pedagogicznej społeczeństwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1980, s. 172.

¹³ A. Kargulowa, *Poradnictwo jako wiedza i system działań. Wstęp do poradownictwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1986, s. 45-46; A. Kargulowa,

- poradnictwo jest systemem czynności ludzkich, a więc systemem społecznym. Wiadomo, że termin „system społeczny” jest pojęciem abstrakcyjnym, a o jego strukturze stanowią związki, jakie zachodzą między zdarzeniami „produkowanymi” przez różnorakie elementy społeczne (pojedynczych ludzi, grupy, organizacje), a nie między materialnymi przedmiotami, jak ma to miejsce w systemach fizycznych lub biologicznych.
- Jest działaniem racjonalnym, a więc przysługuje mu cecha celowości w realizacji zamiarów osób z nim związanych. Nie jest więc zdarzeniem powstałym spontanicznie czy dziełem przypadku, choć może zawierać elementy różnych przeżyć emocjonalnych i zachowań uczestników działania.
- Zorientowane jest na optymalizację, na udoskonalanie cech osobowości i zachowań, a więc na rozwój motywacji, przekształcanie emocji, wzbogacanie zasobu informacji, rozbijanie stereotypów osób radzących się, rozwój ich refleksyjności i krytycyzmu, a także na wytwarzanie na platformie stosunków społecznych zachowań wyżej ocenianych niż poprzednie, przyjaznych wobec siebie i innych, sprzyjających integracji społecznej i usuwaniu zakłóceń.
- Plasuje się na różnych poziomach życia społecznego, może bowiem dotyczyć jednostek, pewnych grup nieformalnych, zorganizowanych instytucji, wreszcie globalnego społeczeństwa, w zależności od tego, czyje problemy są rozwiązywane przy udziale doradcy.
- Dzięki niemu rozwiązuje się problemy życiowe ludzi. Mówiąc o problemach, mamy na uwadze pewne złożone zadania o charakterze adaptacyjnym lub decyzyjnym lub/i stany emocjonalne niekiedy frustracyjne, z którymi jednostka musi uporać się w życiu, a których samodzielne optymalne rozwiązanie przekracza w danej sytuacji jej możliwości.
- Przedmiotem działania w poradnictwie nie jest jednostka jako taka, ale przeżywany przez nią problem, który prowadzi do zaburzenia stosunku jednostki do siebie lub/i otoczenia. Stąd poradnictwo zajmuje się również związkami między ludźmi, sytuacjami zewnętrznymi radzących się i szerszymi systemami społecznymi,

choć mogłoby się zdawać, że dotyczy jedynie wąskich spraw osoby zasięgającej porady.

- Realizowane jest w układzie interakcyjnym sprzyjającym powstawaniu nowych wartości i wytwarzaniu się odrębnego stosunku społecznego, który można określić stosunkiem poradniczym, opartym na współdziałaniu uczestników poradnictwa.
- Podejmowane jest przez doradców wobec, dla i przy współudziale radzących się. Z tym, że profesja doradcy nie jest dokładnie określona, choć w przepisie roli wymaga się od niego kompetencji w tym zakresie, w którym udziela pomocy, oraz posiadania takich cech osobowości i stosowania takich metod działania, które nie byłyby sprzeczne z etyką działalności poradniczej.
- Jest działaniem (działalnością), któremu nie przysługuje precyzyjnie określony rodzaj czynności, forma organizacyjna lub metoda postępowania, a jedynie przypisuje się przyjazny i wspomagający charakter.
- Udział radzącego się jest w nim dobrowolny, a udział doradcy wynika z poczucia społecznego obowiązku, z życzliwości lub z racji wykonywania zawodu.

O poradnictwie i poradownictwie pisać można wychodząc z różnych koncepcji teoretycznych, historii nurtów terapeutycznych czy skupiając się na typologii przyjmowanych za konkretnym autorem. Jako praktycy zajmujący się poradnictwem nie tylko naukowo, widzimy potrzebę bazowania na rodzimych opracowaniach realizując postulat odrywania dorobku polskich badaczy. Warto również podkreślić, że w literaturze obcojęzycznej rzadko można spotkać odpowiednik pojęcia „poradownictwo”. Pomimo tego, że poradnictwo genealogicznie posiada głównie europejskie korzenie, nie sposób nie zauważyć, że większość modeli i szkół poradnictwa, jakie rozwijały się przez ostatnie pięćdziesiąt lat, to nurty amerykańskie, bądź silnie zamerykanizowane. Charakteryzując poradnictwo i polski dorobek na gruncie wiedzy poradownictwa zaznaczyć należy ogromny wkład A. Kargulowej, która jako pierwsza podjęła próbę jej usystematyzowania. Pisząc o poradnictwie należy również mieć świadomość różnic socjokulturowych, specyficznych dla naszej kultury zdolności rozwiązywania problemów, odmiennych od zachodnich czy amerykańskich doświadczeń oraz doceniać rodzime teorie.

Historia tworzenia się poradnictwa oraz zarysowujące się w nim paradygmaty

Rozwój poradnictwa jest trudny do prześledzenia. W przeciwieństwie do psychoterapii nie posiada bowiem tak znaczącej postaci, którą dla rozwoju tej dyscypliny stanowił Zygmunt Freud. Nie bazuje również na jednej teorii, tak silnie wywierającej wpływ jak psychoanaliza¹⁴. Pierwsze projekty odnoszące się do doradztwa zawodowego powstały na początku XX w. w Stanach Zjednoczonych. Duży wpływ na rozwój poradnictwa wywarł w latach 40. ubiegłego stulecia Carl Rogers, uznawany za twórcę poradnictwa niedyrektywnego. Za autora tworzącego pierwszy tekst z dziedziny poradnictwa uznaje się w świecie zachodnim Rollo Maya. Wczesne prace związane z doradztwem związane były z zarządzaniem personelem, stanowiskiem pracy. Pierwotnie poradnictwo odnosiło się do spraw praktycznych, związanych z rozwiązywaniem problemów. Jego zainteresowanie koncentrowało się na organizacjach i dopiero z czasem zaczęto zajmować się obszarami praktyk prywatnych¹⁵.

Poradnictwo w znaczeniu praktyki na ziemiach polskich zaczęło się rozwijać już na początku XX w. i wiąże się z nazwiskami dwojga wybitnych działaczy społecznych Józefy Jotejko oraz Władysława Dawida, inicjujących tworzenie poradni zawodowych. Od lat 50. XX w. rozwijało się poradnictwo dla dzieci specjalnej troski oraz poradnictwo zawodowe¹⁶.

Najogólniej można wymienić kilka czynników, które znalazły się u podstaw rozwoju poradnictwa:

1. Rozwój przemysłu, techniki i technologii, przyczyniający się do wzrostu aglomeracji miejskich, z jednej strony spowodował zwiększenie się liczby jednostek bezradnych i zagubionych, z drugiej zaś potrzebę kierowania dopływem siły roboczej do przemysłu, kompensowania rozluźniających się więzi społecznych i zmniejszającej się społecznej kontroli. Przejmując część działań wynikających z tych potrzeb, zinstytucjonalizowane poradnictwo przynależąc początkowo do działań filantropijnych, a następnie usamodzielniając się i profesjonalizując, pomagało w zachowaniu spokoju społecznego. Można zatem stwierdzić, że potrzeby jednostek

¹⁴ C. Feltham, I. Horton, *Psychoterapia i poradnictwo. Problemy pacjentów. Modele terapeutyczne. Rodzaje interwencji*, GWP, Sopot 2019, s. 45.

¹⁵ Tamże, s. 45.

¹⁶ B. Skałbana, *Poradnictwo pedagogiczne. Przegląd wybranych zagadnień*, Oficyna Wydawnicza IMPULS, Kraków 2009, s. 11.

- szukających pomocy, postawy allocentryczne niektórych osób oraz tendencje grup, organizacji czy instytucji do wywierania wpływu na określone kręgi społeczne lub osoby zadecydowały o rozwoju praktyki poradniczej i tworzeniu poradni;
2. Ogólny wzrost wiedzy i świadomości społecznej, implikujący niechęć do zdawania się „na los” i generujący poszukiwania racjonalnych uzasadnień dla podejmowania decyzji co do dalszych zachowań;
 3. Pluralizm poglądów, postaw i przyjmowanej filozofii życiowej, szeroko rozpowszechniający się dzięki rozwojowi komunikacji społecznej, potrzeba jego rozumienia, oceny i wyboru własnej linii życia oraz rodzące się przy tym problemy jednostkowe i społeczne;
 4. Stała dynamika i różnicowanie się realnych form życia społecznego wymagające umiejętności nadążania za przemianami zwiększające liczbę sytuacji trudnych o charakterze adaptacyjnym, decyzyjnym czy frustracyjnym dla jednostki nieprzygotowanej psychicznie;
 5. Pojawienie się wyjątkowych sytuacji życiowych, które wymagają niejednokrotnie rozstrzygnięć w oparciu o wąską wiedzę specjalistyczną, więc przy pomocy eksperta;
 6. Zanik wielkiej rodziny i kolegialnego rozwiązywania na jej forum problemów osobistych i grupy, a równocześnie osłabienie niektórych autorytetów, większa atomizacja życia, a tym samym poszukiwania oparcia w pozarodzinnych organizacjach¹⁷.

Czynnikiem, który w dużej mierze wpłynął na wzrost zainteresowania poradnictwem jako odrębnym działaniem, była również potrzeba badań praktycznych w celu doskonalenia tej formy działania społecznego i zapobiegania ewentualnym niepożądanym skutkom, zarówno w sferze życia ludzi korzystających z poradnictwa, jak i w życiu społeczeństwa. Tak więc, ze społecznego punktu widzenia, praktyka poradnicza miała pełnić funkcje mediacyjne, korektywne, eksperta, informacyjne, terapeutyczne, a badania nad nią miały zweryfikować słuszność tych oczekiwań¹⁸.

Polskich początków dyskusji na temat poradnictwa i poradoznawstwa jako nauki należy szukać w latach 70. XX wieku, kiedy to w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego zainaugurowano pierwsze ogólnopolskie seminarium naukowe, którego głównym celem miało być uporządkowanie

¹⁷ A. Kargulowa, K. Ferenz, *Społeczny kontekst poradnictwa. Poszukiwanie szans dla poradnictwa w działalności kulturalno-oświatowej*, COMUK, Warszawa 1991, s. 123 – 124.

¹⁸ A. Kargulowa, *Poradnictwo jako wiedza...*, dz. cyt., s. 53.

dotychczasowej refleksji nas poradnictwem i wypracowanie nauki – poradoznawstwa. W sumie w ciągu niespełna dwudziestu lat odbyło się siedem seminariów¹⁹.

Powstanie i rozwój poradoznawstwa przypadł w naszej rzeczywistości na okres dynamicznych zmian modyfikujących nie tylko cele i kształt realnego poradnictwa, ale także charakteryzujący się tym, że zachodziły w nim przełomy paradygmatyczne, które wiązały się ze zmianami zarówno w spojrzeniu na rolę samej nauki, jak i uprawiających ją badaczy, również badaczy poradnictwa i poradoznawstwa. Chcąc uporządkować stan wiedzy na temat opisywanej subdyscypliny warto przyjąć za Robinem Usherem i Mieczysławem Malewskim odrębne nurty metodologiczne: neopozytywistyczny, humanistyczny, krytyczny i postmodernistyczny²⁰.

Wymagania stawiane nauce w paradygmacie neopozytywistycznym były w zasadzie jednakowe dla nauk przyrodniczych i społecznych. W odniesieniu do analizy i opisywania tak złożonego zjawiska społecznego, jakim jest poradnictwo, były owe wymagania niezwykle trudne do spełnienia. Badacze subdyscypliny starali się jednak sprostać tym naukowemu rygorom i metodologii preferującej podejście strukturalno-funkcjonalne. Asumptu ku temu dała książka Ervina Laszlo *Systemowy obraz świata*. Na gruncie nauk pedagogicznych całe poradnictwo potraktowano jako podsystem systemu wychowawczego²¹. Alicja Kargulowa podkreśla, że psychologowie badając człowieka w sytuacji poradniczej traktowali go przede wszystkim jako element innych układów: rodziny, grupy zawodowej, społeczności lokalnej. Poddawano analizie związki międzyosobowe i relacje oraz zasoby systemów, w których funkcjonowały poszczególne jednostki²². W tym czasie poradnictwo było rozumiane i postrzegane jako element systemu zabezpieczenia społecznego. Maria Trawińska pisała o poradnictwie, że jest „działalnością

¹⁹ Tytuły kolejnych seminariów to: 1) Rola poradnictwa i doradztwa w optymalizacji rozwoju osobowości i podnoszeniu kultury pedagogicznej społeczeństwa; 2) Społeczne i jednostkowe znaczenie poradnictwa; 3) Teoretyczne i metodologiczne problemy poradoznawstwa; 4) Perspektywy rozwoju teorii i praktyki poradnictwa; 5) Poradnictwo wobec złożoności problemów człowieka i świata; 6) Poradnictwo w okresie transformacji kulturowej; 7) Dramaturgia poradnictwa.

²⁰ M. Malewski, *Teorie andragogiczne. Metodologia teoretyczności dyscypliny naukowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1998.

²¹ S. Kowalski, *Funkcjonowanie systemu wychowawczego w środowisku*, „Rocznik Pedagogiczny” 1974 nr 1, s. 41-66; R. Miller, *Rola przetwarzania i obiegu informacji w systemie oświaty i wychowania w różnych środowiskach*, „Studia Pedagogiczne” 1974, t. XXXII, s. 49-65.

²² A. Kargulowa, *Trzydzieści pięć lat poradoznawstwa...*, dz. cyt., s. 25.

zinstytucjonalizowaną, kwalifikowaną, podejmowaną celowo (w odróżnieniu od porady sąsiedzkiej!) – realizowaną na rzecz: zgłaszających się pojedynczo pacjentów, zgłoszonych grup osób (...), jak i nie poszukujących takiej porady, ale co do których istnieje domniemanie, że potrzebują porady, a nawet i pomocy (...), a w ich imieniu występują edukatorzy czy politycy (np. poradnictwo zawodowe, przedmażeńskie, przedrozwodowe)²³.

Odpowiedzialność za poradnictwo rozumiane w taki sposób spoczywała na państwie. Zdaniem M. Trawińskiej dzięki publicznemu i ogólnodostępnemu poradnictwu miała być realizowana profilaktyka wykluczenia społecznego, ubóstwa, marginalizacji osób bezradnych. Klientów poradni traktowano jako „element ludzki” systemu społecznego państwa, którego zadaniem jest troska o dobro wszystkich obywateli. Doradcy byli funkcjonariuszami państwowymi, kwalifikowanymi i desygnowanymi do pełnienia swojej społecznej misji przez odpowiednie władze, a ich zadaniem było niesienie pomocy zgodnie z polityką społeczną kraju.

Okres neopozytywizmu jest dla poradnictwa niezwykle ważny, z uwagi na intensywne badania metodologiczne i lingwistyczne w obszarze nauk humanistycznych i społecznych. A. Kargulowa podkreśla, że to właśnie w tym czasie kształtował się naukowy język subdyscypliny. Wstępnych wyjaśnień doczekały się takie terminy jak poradnictwo, poradnia, doradca, radzący się (klient, pacjent), sytuacja poradnicza, poradoznawstwo²⁴.

Na dorobek poradnictwa jako subdyscypliny w nurcie neopozytywistycznym składają się badania prawidłowości takich jak: korelacja pomiędzy poziomem wykształcenia ludzi a ich sposobem korzystania z pomocy doradcy – rodzice wyżej wykształceni chętniej współpracowali z poradnią²⁵ oraz związek między podejściem doradcy do radzącego się a tendencją do korzystania z pomocy przy rozwiązywaniu różnego rodzaju problemów – w problemach głębszych, psychologicznych preferowano doradcę liberalnego, natomiast przy rozwiązywaniu spraw życia codziennego (technologicznych, bytowych) doradcę dyrektywnego²⁶.

²³ M. Trawińska, *Polityka społeczna – kształcenie – poradnictwo*, w: (red.) M. Jędrzejczak, A. Kargulowa, *Perspektywy rozwoju teorii i praktyki poradnictwa*, t. 1, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1988, s. 218-219.

²⁴ A. Kargulowa, *Poradnictwo jako wiedza...*, dz. cyt.; B. Wojtasik, *Doradca zawodu. Studium teoretyczne z zakresu poradoznawstwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1993.

²⁵ A. Kargulowa, *Poradnictwo jako wiedza...*, dz. cyt., 6.

²⁶ B. Wojtasik, *Wybór doradcy zawodu przez młodzież, rodziców i nauczycieli*, Wroclawska Oficyna Nauczycielska, Wrocław 1993.

W opracowaniach poradoznawczych spotkać można było definicje sprawozdawcze („poradnictwo to udzielanie rad, porad, wskazań”); definicje projektujące („poradnictwo to «regulacja regulacji» lub poradnictwo to wzmacnianie środowiska wychowawczego”) i definicje regulujące („poradnictwo to pomoc w przekształcaniu problemów złożonych w problemy prostsze”). Ambitna próba ścisłego, jednoznacznego zdefiniowania pojęcia (terminu) nigdy się w pełni nie powiodła, niemniej jednak postawa badaczy nastawionych na definiowanie zjawisk obserwowanych w rzeczywistości była próbą wyabstrahowania i uogólnienia cech modelowych przynależnych określonej praktyce społecznej, była pierwszym krokiem zmierzającym w kierunku dokonania przełomu teoretycznego w poradoznawstwie. Była także wyrazem dążenia do postawienia wyraźnej granicy między teorią a praktyką²⁷.

W czasie neopozytywistycznego wpływu na nauki społeczne w obszarze poradnictwa/poradoznawstwa poza wypracowaniem definicji, dokonano również kilku klasyfikacji. Ze względu na **przedmiot badań** wyróżniono obszary poradnictwa charakterystyczne dla rodzaju rozwiązywanych w nich problemów (np. rodzinne, zawodowe); **metody stosowane przez doradców** (pośrednie – bezpośrednie; indywidualne – grupowe); **specjalizację** (psychologiczne, pedagogiczne, prawne, medyczne, ekologiczne, itp.); **orientację ideologiczną** (katolickie, świeckie); **stosunek własności instytucji poradniczych** (publiczne, społeczne, prywatne). Klasyfikacje te pokazywały znaczną złożoność realnego poradnictwa i jego kontekstów społecznych.

W kontekście przejścia między teorią a praktyką zaznaczyć należy, że w oświeceniowym modelu uprawiania poradoznawstwa granica autonomii teorii i praktyki jest dość wyraźna, a przy tym związek teorii z praktyką dość jednoznaczny. Teoria odkrywając i wyjaśniając mechanizmy działań praktycznych, starała się nimi sterować, była więc uprawiana, aby kontrolować penetrowany przez siebie obszar rzeczywistości społecznej.

Całkiem nowe horyzonty w badaniach poradoznawczych ukazał paradygmat humanistyczny. Człowiek stanął wtedy w centrum uwagi jako unikalna jednostka, dzięki czemu pojawiły się próby analizy poradnictwa koncentrujące się na stanach psychicznych ludzi tworzących owo poradnictwo. Całkowity zwrot nastąpił nie tylko w obszarze nauki i budowania teorii, ale także w praktyce poradniczej. Było to związane z takimi nazwiskami jak

²⁷ A. Kargulowa, *O teorii i praktyce poradnictwa...*, dz. cyt., s. 62.

Carl Rogers²⁸ oraz Victor Frankl²⁹. W polskich badaniach skupiano się na radzących się i doradcach jako niepowtarzalnych indywidualach. Badacze zastanawiali się, na ile sytuacja poradnicza może być konstruowana z uwzględnieniem właściwości psychicznych radzącego się, jego sposobu rozumienia świata, stosunku do innych ludzi i do siebie. Pytano kim jest człowiek? Co jest jego światem? Jakie są jego relacje ze światem?

W związku z nowym paradygmatem w badaniach nad poradnictwem Alicja Kargulowa wyodrębniła w tym czasie trzy koncepcje poradnictwa: dyrektywne, dialogowe i liberalne³⁰. Jedno z pierwszych opracowań poświęconych poradnictwu małżeńskiemu i rodzinnemu przygotowała Elżbieta Sujak³¹. Zarysowały się również początki polskiej psychologii poradnictwa³². Niezwykle ważnym dokonaniem było wypracowanie pierwszego obrazu *homo consultans*, określanego jako „człowieka radzącego się doświadczającego niepewności/bezradności i nawiązującego dialog z drugim – z doradcą. Tym samym wskazuje się zarówno na relację radzącego do siebie (*sibi consulere*), jak i na nawiązaną relację interpersonalną³³.

Na dorobek naukowy poradnictwa w tym czasie składa się trójwymiarowy model poradnictwa wypracowany przez Bożenę Wojtasik³⁴ oraz wyodrębnienie przez badaczkę pięciu modeli działalności doradców: eksperta, informatyka, konsultanta, spolegliwego opiekuna oraz leseferysty. Idąc tropem psychologii humanistycznej zaczęto rozstrzygać dylematy metodologiczne związane z dążeniem do wypracowania ogólniejszych prawidłowości poradnictwa. Podstawową opcją metodologiczną w badaniach empirycznych była fenomenologia, a wyniki badań poddawano hermeneutycznej interpretacji. W badaniach koncentrowano się na możliwościach samorealizacji, samorozwoju oraz ochrony indywidualności zarówno radzącego się, jak i doradcy.

Kolejny zwrot w metodologii badań nad poradnictwem zbiegł się z gwałtownymi przemianami politycznymi, ekonomicznymi, społecznymi i kulturowymi, jakie zaszły w Polsce w czasie transformacji ustrojowej.

²⁸ C. Rogers, *Terapia nastawiona na klienta. Grupy spotkaniowe*, Thesaurus Press, Wrocław 1991.

²⁹ V. Frankl, *Homo patiens*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1984.

³⁰ A. Kargulowa, *Poradnictwo jako wiedza...*, dz. cyt. 13-43.

³¹ E. Sujak, *Poradnictwo małżeńskie i rodzinne*, Księgarnia św. Jacka, Katowice 1988.

³² M. Kulczycki, *Rozważania wokół zagadnień psychologicznego poradnictwa życiowego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1998.

³³ A. Kargulowa, *Trzydzieści pięć lat poradoznawstwa...*, dz. cyt., s. 29.

³⁴ B. Wojtasik, *Doradca zawodu...*, dz. cyt., s. 10-25.

W metodologii badań był to zwrot w kierunku wykorzystania metodologii krytycznej³⁵. Dzięki pracom Szkoły Frankfurckiej możliwe było podjęcie krytycznego dyskursu w poradoznawstwie. Najpełniej dyskurs ten wyrażał się w badaniach Józefa Kargula dotyczących przemocy w poradnictwie³⁶, ukrytych nadużyć i zaniedbań³⁷, emancypacji w poradnictwie³⁸, władzy doradcy w relacji poradniczej³⁹, poradnictwa pedagogicznego⁴⁰ obecności wymuszeń w poradnictwie zapośredniczonym przez Internet⁴¹, kwestiom genderowym⁴². W prowadzonych badaniach naukowcy próbowali odpowiedzieć na pytanie komu potrzebne jest poradnictwo? Wyniki wskazywały na to, że „zinstytucjonalizowane formalne poradnictwo nie zaspokaja potrzeb pojedynczych ludzi. Przez jednostki preferowane jest poradnictwo nieformalne (rodzina, przyjaciele, znajomi, sąsiedzi) i okazywana swego rodzaju nieufność do poradni specjalistycznych, organizowanych przez państwo oraz nieufność do nauczycieli jako doradców-funkcjonariuszy państwowych”⁴³. Prowadzono wówczas dyskusję poradoznawczą na temat psychologicznej gotowości ludzi do korzystania z poradnictwa, na temat oporu i barier występujących przy korzystaniu z pomocy, debatę na temat metod pracy doradców i stosowanych przez nich technik, na temat organizacji poradnictwa w różnych środowiskach.

Zmiana jaką postmodernizm odcisnął na badaniach poradoznawczych uwidaczniała się, jak zauważył Mieczysław Malewski, w pytaniach

³⁵ M. Malewski, *Teorie andragogiczne...*, dz. cyt., s. 56.

³⁶ J. Kargul, *Kilka uwag o niebezpieczeństwach poradnictwa*, w: (red.) A. Kargulowa, M. Jędrzejczak, *Teoretyczne i metodologiczne problemy poradoznawstwa*, T. 1., Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1985, s. 109-115.

³⁷ A. Czerkawska, *Strefa cienia w pracy doradcy*, w: (red.) A. Czerkawska, *Podstawy pomocy psychologiczno-pedagogicznej*, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław 2009, s. 34-47.

³⁸ E. Trębińska-Szumigraj, *Emancypacja w poradnictwie*, w: (red.) A. Kargulowa, *Poradoznawstwo – kontynuacja dyskursu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009, s. 146-169.

³⁹ M. Mielczarek, *Władza doradcy w relacjach z radzącym się*, w: (red.) A. Kargulowa (red.), *Poradoznawstwo – kontynuacja dyskursu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009, s. 352-369.

⁴⁰ B. Skałbana, *Poradnictwo pedagogiczne...*, dz. cyt. 10-151.

⁴¹ D. Zielińska-Pękał, *Od pomocy do przemocy w poradnictwie. Dwie narracje / From Helping to Hurting in Counselling. Two Narrations*. „Studia Poradoznawcze/Journal of Counselling” 2012, s. 110-125, 294-309.

⁴² E. Zierkiewicz, *Feministyczna krytyka poradnictwa*, w: (red.) A. Kargulowa, *Poradoznawstwo – kontynuacja dyskursu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009, s. 333-351.

⁴³ A. Kargulowa, *Trzydzieści pięć lat poradoznawstwa...*, dz. cyt., s. 32.

kim być w nowej rzeczywistości⁴⁴ i jak w niej zaistnieć⁴⁵. Zmianę odczuli również praktycy poradnictwa, bowiem wytworzył się ponowoczesny rynek usług poradniczych. Pojawiły się nowe zjawiska nieznane w dotychczasowym poradnictwie, jak marketing i komercja. Robert Kwaśnica pisał, że doradcy zaczęli oferować swoje porady⁴⁶, reklamować je w codziennej prasie, ustalać ich ceny, konkurować ze sobą⁴⁷. W prowadzonych badaniach starano się uchwycić proces zachodzenia zmian, wzrost dynamiki życia społecznego, przekształcanie się struktur i organizacji poradnictwa. Dla analizy i opisu nowego stanu rzeczy nie wystarczała dotychczasowa wiedza metodologiczna, psychologiczna czy pedagogiczna. Podczas kolejnego zwrotu metodologicznego w badaniach poradczo-nawczych korzystano z prac konstruktywistów i symbolicznych interakcjonistów, a w rozumieniu życia społecznego odwoływano się do koncepcji społecznego tworzenia rzeczywistości⁴⁸, która koncentrowała się na życiu codziennym, małych narracjach, podkreślała znaczenie lokalnych dyskursów i organizowanie własnych światów życia.

Pod wpływem przesunięcia paradygmatycznego rzeczywistość społeczna przestała być utożsamiana z realnym światem tworzonym przez funkcjonowanie instytucji i grup społecznych, a zaczęła być rozumiana jako konstrukt procesualny utkany z wewnętrznych przeżyć i symbolicznych zachowań ludzi oraz ich wytworów, mających dla nich sens i znaczenie. Praktyka poradnicza, zgodnie z poglądami Jürgena Habermasa, została

⁴⁴ M. Malewski, *Counselling towards changing potterns of human life*, w: (red.) E. Kalinowska, A. Kargulowa, B. Wojtasik, *Counsellor – Profession, Passion, Calling?* Vol. II, Wydawnictwo Naukowe DSWE TWP, Wrocław 2003, s. 14-22.

⁴⁵ E. Potulicka, J. Rutkowiak, *Neoliberalne uwikłania edukacji*, Oficyna Wydawnicza IMPULS, Kraków 2012, s. 18.

⁴⁶ R. Kwaśnica, *Wprowadzenie do myślenia o wspomaganiu nauczycieli w rozwoju*, Wrocławska Oficyna Nauczycielska Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego, Wrocław 1994.

⁴⁷ por. J. Minta, *Od ogłoszenia do zatrudnienia*, w: (red.) B. Wojtasik, *Podejmowanie decyzji zawodowych przez młodzież i osoby dorosłe w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej*, Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2001, s. 315-323; A. Grabarska-Łyskawka, *Poradnictwo w prasie młodzieżowej*, w: (red.), E. Siarkiewicz, B. Wojtasik, *Być doradcą! Doświadczenia i refleksje*, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław 2008, s. 240-245; E. Siarkiewicz, *Przesłonięte obszary poradnictwa. Realia – aluzje – ambiwalencje*, Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra 2010; B. Skalbania, *Instytucjonalne poradnictwo pedagogiczne okresu przemian. Kontynuacja i zmiany*, Politechnika Radomska, Radom 2012.

⁴⁸ P. Berger, T. Luckmann, *Społeczne tworzenie rzeczywistości. Traktat z socjologii wiedzy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.

potraktowana jako sfera komunikacji społecznej. Zgodzić się zatem należało co do tego, że badacze poradnictwa nie zajmują w stosunku do praktyków pozycji uprzywilejowanej, a relacja teorii do praktyki „jest ustrukturowana przez system krzyżujących się perspektyw mówców, słuchaczy i aktualnie nieuczestniczących obecnych”⁴⁹.

Obecnie wiedzę poradoznawczą stanowią zarówno konstrukty teoretyczne wcześniej opracowane, a więc definicje, twierdzenia, prawidłowości, teorie, jak i współczesne opisy rzeczywistości poradniczej, będące wyrazem jej osobistego odczytania i zinterpretowania przez badaczy. W jej obrębie mieszczą się również analizy biograficzne doradców i osób radzących się, analizy porównawcze pochodzące z różnych obszarów kulturowych, wizje rozwiązań praktycznych oraz krytyczne analizy rzeczywistości poradniczej. Nie przesądza to jednak o tym, że teoria poradnictwa – poradoznawstwa tworzy się wyłącznie w praktycznej relacji poradniczej⁵⁰. Jest to bowiem wiedza, która stanowi rezultat różnorodnych zabiegów mentalnych badaczy poradoznawców. Ta zróżnicowana wiedza poradoznawcza nie układa się dziś w klarowną strukturę, a raczej tworzy swoistą mapę problemową. Swoją część mogą do niej dokładać doradcy praktycy, ale jej zintegrowanie pozostaje nadal zadaniem badaczy⁵¹ poradoznawców.

Nurty i koncepcje teoretyczne poradnictwa

Mając na myśli poradnictwo jako specyficzne działanie społeczne, najczęściej określa się jego ogólny cel i przyjmuje, że rozwiązanie problemów radzącego się jest jednoznaczne z optymalizacją innych podejmowanych przez niego działań lub ze zwiększeniem jego „wewnętrznej” świadomości. W pierwszym wypadku jest rozumiane jako pobudzenie do podjęcia decyzji, potwierdzenie, pogłębienie lub przekształcenie decyzji działania. W drugim wypadku, jako stymulowanie refleksyjności i zwiększanie emancypacji radzącego się od jego lęków i uprzedzeń. Natomiast w różnym stopniu zwraca się uwagę na inne, wyróżnione w naukach społecznych elementy czy aspekty działania społecznego, takie jak: podmiot działania, przedmiot działania, metoda oraz narzędzia działania oraz jego ostateczny wynik. Te różnice w ujmowaniu poszczególnych aspektów poradnictwa pozwoliły na

⁴⁹ J. Habermas, *Filozoficzny dyskurs nowoczesności*, Universitas, Kraków 2000, s. 337.

⁵⁰ por. R. Usher, I. Bryant, R. Johnston, *Podmiot poznający w badaniach edukacyjnych (perspektywa postmodernistyczna)*, „Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja” 2001 nr 2 (14).

⁵¹ A. Kargulowa, *O teorii i praktyce poradnictwa...*, dz. cyt., s. 67.

wyodrębnienie trzech rodzajów poradnictwa, które Alicja Kargulowa oparła na koncepcjach: behawioralnej, humanistycznej i poznawczo-rozwojowej.

Pierwsza z nich to **poradnictwo dyrektywne**, czyli instrumentalne sterowanie radzącym się przez doradcę. Kolejna to **poradnictwo liberalne**, polegające na zapewnieniu przez doradcę podmiotowemu radzącemu się poczucia bezpieczeństwa w samodzielnym dochodzeniu do zmian, poprzez korzystanie z zabiegów stymulujących rozwój jego „wewnętrznej” świadomości i zwiększanie odwagi bycia dorosłym. Trzecią z koncepcji jest **poradnictwo dialogowe**, które jest wspólnym rozwiązywaniem problemu w partnerskim dialogu doradcy i radzącego się, dialogu opartym na refleksyjnej analizie sytuacji⁵².

Poradnictwo stanowi dziedzinę szczególnej wrażliwości aksjologicznej. Ten wymiar etyczny jest związany z praktyczną stroną poradnictwa, pomocy, udzielania wsparcia i porad⁵³.

Nurty poradnictwa, podobnie jak psychoterapii znajdują się wciąż w toku tworzenia. Nie ma jednoznacznie wyklarowanych podejść. Zasadniczą próbę stworzenia typologii, choć lepiej użyć tu sformułowania – zaznaczenia nurtów w obrębie poradnictwa dokonała A. Kargulowa⁵⁴. Autorka wyodrębniła kilka nurtów:

- egzystencjalny – całożyciowy w poradnictwie nieprofesjonalnym,
- technologiczno-edukacyjny,
- ideologiczno-etatystyczny,
- antropologiczno-etyczny,
- psychoterapeutyczny,
- postmodernistyczny eklektyzm.

To interesujące omówienie jest wyjątkowe wśród polskich publikacji. Autorka szeroko omawia każde z podejść, sytuując je w obrębie czasu, prądów umysłowych oraz zmian społecznych.

W literaturze przedmiotu spotykamy się z próbami innego jeszcze nazywania poszczególnych dróg. I tak przykładowo podstawowy w chwili obecnej na polskim rynku wydawniczym podręcznik psychoterapii i poradnictwa Colina Felthama i Iana Hortona wyróżnia odmiany poradnictwa mieszczące je wspólnie z traktowanymi na równi nurtami terapeutycznymi⁵⁵. Wersje

⁵² Tamże, s. 40.

⁵³ W. Kaczyńska, *W poszukiwaniu podstaw etyki udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej*, „Problemy Poradnictwa Psychologiczno-Pedagogicznego” 1997 nr 1 (6), s. 5-16.

⁵⁴ A. Kargulowa, *Przeciw bezradności. Nurty – opcje kontrowersje w poradnictwie i poradownictwie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1996, s. 14-96.

⁵⁵ C. Felthama, I. Hortona, *Psychoterapia i poradnictwo...*, dz. cyt., s. 34.

poradnictwa odnoszą się tu do kategorii klientów/pacjentów korzystających z pomocy lub na specyfikę, a zatem wyodrębnione są: poradnictwo zawodowe, skierowane do dzieci, par osób z niepełnosprawnością, poradnictwo grupowe, dla osób starszych, studentów, realizowane w ramach podstawowej opieki zdrowotnej, w miejscu pracy, telefoniczne.

Zakończenie

Przedstawione różne odmiany poradoznawczego dyskursu nie układają się w ścisłym chronologicznym porządku, ani nie poddają się regułom obowiązującego naukowego myślenia, wyznaczonego przyjętymi paradygmataми. Bierze się to głównie stąd, że dyskurs ten toczy się na różnych płaszczyznach, a włączanie się do niego poszczególnych osób, w bardzo różnej formie (korzystanie z porad, udzielania porad, pisanie poradników, organizowanie poradni, kontrolowanie działalności poradniczej, badanie poradnictwa, przygotowywanie się do roli doradcy, etyczne wymiary pracy pomocowej, itp.), nie zawsze jest sprawą świadomego, zaplanowanego wyboru, ale często jednym z wątków splotu biograficznych wydarzeń pojawiających się w życiu różnych ludzi. Wiąże się również z tym, że dyskurs poradoznawczy przeważnie toczy się w naszej codzienności, a przez to wydaje się czymś tak naturalnym, że umyka szczególnej uwadze, że nie podlega specjalnemu namysłowi, nie absorbuje w sposób wyczerpujący ani jego kontynuatorów, ani specjalistów niebiorących w nim udziału.

Poradnictwo jako forma praktyki oraz poradoznawstwo jako dziedzina wiedzy są w toku tworzenia się i dynamicznego rozwoju. Jest wiele obszarów tego rozwoju, typów poradnictwa i tworzonych nowych form wsparcia dla osób potrzebujących. Rozwijają się instytucje i tworzą się miejsca prywatnych praktyk. Wydaje się, że refleksja teoretyczna, choć istniejąca, nie w pełni nadąża za praktyką społeczną. Samo poradnictwo stanowi zresztą wciąż obszar niełatwy do jednoznacznego zdefiniowania a zwłaszcza paradygmatycznego usytuowania. Mieści się bowiem na styku dyscyplin naukowych: psychologii, pedagogiki, pracy socjalnej oraz zróżnicowanych i zazębiających się praktyk społecznych takich jak psychoterapia, psychoedukacja, coaching.

Bibliografia:

- Berger P., Luckmann T., *Społeczne tworzenie rzeczywistości. Traktat z socjologii wiedzy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.
- Czerkawska A., *Strefa cienia w pracy doradcy*, w: (red.) A. Czerkawska, *Podstawy pomocy psychologiczno-pedagogicznej*, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław 2009.

- Feltham C., Horton I., *Psychoterapia i poradnictwo. Problemy pacjentów. Modele terapeutyczne. Rodzaje interwencji*, w przekł. E. Zaremby, GWP, Sopot 2019.
- Frankl V., *Homo patiens*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1984.
- Grabarska-Łyskawka A., *Poradnictwo w prasie młodzieżowej*, w: (red.), E. Siarkiewicz, B. Wojtasik, *Być doradcą! Doświadczenia i refleksje*, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław 2008.
- Habermas J., *Filozoficzny dyskurs nowoczesności*, Universitas, Kraków 2000.
- Kaja H., *Założenia teoretyczne poradnictwa życia*, w: (red.) A. Kargulowa, M. Jędrzejczak, *Rola poradnictwa i doradztwa w optymalizowaniu rozwoju osobowości i podnoszeniu kultury pedagogicznej społeczeństwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1980.
- Kaczyńska W., *W poszukiwaniu podstaw etyki udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej*, „Problemy Poradnictwa Psychologiczno-Pedagogicznego” 1997 nr 1 (6), s.5-16.
- Kargul J., *Kilka uwag o niebezpieczeństwach poradnictwa*, w: (red.) A. Kargulowa, M. Jędrzejczak, *Teoretyczne i metodologiczne problemy poradnictwa*, T. 1., Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1985.
- Kargulowa A., *Trzydzieści pięć lat poradnictwa. Zmiany w postrzeganiu poradnictwa rodzinnego*, w: (red.) E. Czerka-Fortuna, K. Kmita-Zaniewska, A. Zbierchowska, *Zasoby rodziny. Wychowanie, poradnictwo, praca socjalna*, Wydawnictwo Naukowe Katedra, Gdańsk 2016.
- Kargulowa A., *O teorii i praktyce poradnictwa. Odmiany poradniczego dyskursu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Kargulowa A., *Poradnictwo jako wiedza i system działań. Wstęp do poradnictwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1986.
- Kargulowa A., *Przeciw bezradności. Nurty – opcje kontrowersje w poradnictwie i poradnictwie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1996.
- Kargulowa A., Ferenz K., *Społeczny kontekst poradnictwa. Poszukiwanie szans dla poradnictwa w działalności kulturalno-oświatowej*, COMUK, Warszawa 1991.
- Kowalski S., *Funkcjonowanie systemu wychowawczego w środowisku*, „Rocznik Pedagogiczny” 1974 nr 1, s. 41-66.
- Kulczycki M., *Rozważania wokół zagadnień psychologicznego poradnictwa życiowego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1998.
- Kwaśnica R., *Wprowadzenie do myślenia o wspomaganie nauczycieli w rozwoju*, Wrocławska Oficyna Nauczycielska Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego, Wrocław 1994.

- Laszlo E., *Systemowy obraz świata*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1978.
- Malewski M., *Counselling towards changing potterns of human life*, w: (red.) E. Kalinowska, A. Kargulowa, B. Wojtasik, *Counsellor – Profession, Passion, Calling?*, Vol. II, Wydawnictwo Naukowe DSWE TWP, Wrocław 2003.
- Malewski M., *Teorie andragogiczne. Metodologia teoretyczności dyscypliny naukowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1998.
- Mielczarek M., *Władza doradcy w relacjach z radzącym się*, w: (red.) A. Kargulowa, *Poradownawstwo – kontynuacja dyskursu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009, s. 352-369.
- Minta J., *Od ogłoszenia do zatrudnienia*, w: (red.) B. Wojtasik, *Podjowanie decyzji zawodowych przez młodzież i osoby dorosłe w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej*, Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2001.
- Miller R., *Rola przetwarzania i obiegu informacji w systemie oświaty i wychowania w różnych środowiskach*, „Studia Pedagogiczne” 1974 t. XXXII, s. 49-65.
- Paszkowska-Rogacz A., *Warsztat pracy europejskiego doradcy kariery zawodowej*, Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, Warszawa 2002.
- Potulicka E., J. Rutkowiak, *Neoliberalne uwikłania edukacji*, Oficyna Wydawnicza IMPULS, Kraków 2012.
- Rogers C., *Terapia nastawiona na klienta. Grupy spotkaniowe*, Thesaurus Press, Wrocław 1991.
- Siarkiewicz E., *Przesłonięte obszary poradnictwa. Realia – aluzje – ambiwalencje*, Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra 2010.
- Skałbiana B., *Instytucjonalne poradnictwo pedagogiczne okresu przemian. Kontynuacja i zmiany*, Politechnika Radomska, Radom 2012.
- Skałbiana B., *Poradnictwo pedagogiczne. Przegląd wybranych zagadnień*, Oficyna Wydawnicza IMPULS, Kraków 2009.
- Sujak E., *Poradnictwo małżeńskie i rodzinne*, Księgarnia św. Jacka, Katowice 1988.
- Trawińska M., *Polityka społeczna – kształcenie – poradnictwo*, w: (red.) M. Jędrzejczak, A. Kargulowa, *Perspektywy rozwoju teorii i praktyki poradnictwa*, t. 1, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1988.
- Trębińska-Szumigraj E., *Emancypacja w poradnictwie*, w: (red.) A. Kargulowa, *Poradownawstwo – kontynuacja dyskursu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009, s. 146-169.

- Usher R., Bryant I., Johnston R., *Podmiot poznający w badaniach edukacyjnych (perspektywa postmodernistyczna)*, „Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja” 2001 nr 2 (14).
- Wojtasik B., *Doradca zawodu. Studium teoretyczne z zakresu poradownawstwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1993.
- Wojtasik B., *Wybór doradcy zawodu przez młodzież, rodziców i nauczycieli*, Wrocławska Oficyna Nauczycielska, Wrocław 1993.
- Zielińska-Pękał D., *Od pomocy do przemocy w poradnictwie. Dwie narracje / From Helping to Hurting in Counselling. Two Narrations*. „Studia Poradownawcze/Journal of Counselling” 2012.
- Zierkiewicz E., *Feministyczna krytyka poradnictwa*, w: (red.) A. Kargulowa, *Poradownawstwo – kontynuacja dyskursu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009, s. 333-351.

From guidance to counseling.

Theoretical achievements and research areas of sub-discipline

Guidance can be considered on a broad continuum – from the daily activities of friendly people to specialised institutional activities. If we call guidance a practical activity related to providing help, counseling is called a scientific discipline, the theory of guidance. The article presents the history of the formation of counseling and the paradigms, currents and theoretical concepts and counseling as a scientific discipline. Attempts to describe this process can be made from various theoretical and methodological positions, using regularities taken from various scientific disciplines.

Keywords: guidance, counselling.

Od poradnictwa do poradownawstwa.

Dorobek teoretyczny i obszary badawcze subdyscypliny

Poradnictwo można rozpatrywać na szerokim kontinuum – od codziennego działania życzliwych osób, aż do wyspecjalizowanej aktywności instytucjonalnej. Jeżeli poradnictwem nazwiemy działalność praktyczną związaną z udzielaniem pomocy, to poradownawstwem nazywa się dyscyplinę naukową, teorię poradnictwa. W artykule zaprezentowano historię tworzenia się poradnictwa oraz zarysowujące się w nim paradygmaty, nurty i koncepcje teoretyczne oraz poradownawstwa jako dyscypliny naukowej. Próby opisu

tegoż procesu mogą być podejmowane z różnych pozycji teoretycznych i metodologicznych, przy zastosowaniu praw i prawidłowości zaczerpniętych z różnych dyscyplin naukowych.

Słowa kluczowe: poradnictwo, poradoznawstwo.